

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Кафедра німецької та французької мов та методики їх навчання

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри німецької та французької мов та методики їх навчання,
кандидат психологічних наук, доцент

_____ В.М. Лопушанський
«_____» _____ 2025 р.

**МАРТІН БУБЕР – ПЕРЕКЛАДАЧ БІБЛІЇ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ:
СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Спеціальність: 014 Середня освіта (Німецька мова та зарубіжна література)

Освітня програма: Середня освіта (Мова і література (німецька, англійська))

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації – магістр середньої освіти, вчитель німецької мови та зарубіжної літератури, вчитель англійської мови та зарубіжної літератури

Автор роботи: Шабат Павло Андрійович

підпис

Науковий керівник: кандидат психологічних наук,
доцент **Лопушанський Василь Михайлович**

підпис

Дрогобич, 2025

ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Мартін Бубер – перекладач Біблії німецькою мовою: семантико-стилістичний аспект
(тема роботи)

Оцінка за стобальною шкалою: _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою: _____

Коротка мотивація захисту:

_____	Голова ЕК _____	_____
Дата	підпис	прізвище, ім'я
	Секретар ЕК _____	_____
	підпис	прізвище, ім'я

Резюме

В магістерській роботі подано аналіз перекладу Біблії німецькою мовою, виконаного Мартіном Лютером в порівнянні із перекладом Мартіна Бубера та Франца Розенцвайга. Приділено увагу біографіям перекладачів та основним передумовам роботи над перекладом Біблії. Описано новітні методи перекладу, започатковані Мартіном Буббером та окреслено їхню методичну й педагогічну цінність.

Ключові слова: Мартін Бубер, Мартін Лютер, Франц Розенцвайг, Біблія, переклад, аналіз, порівняння.

Kurzfassung

Die vorliegende Magisterarbeit analysiert die deutsche Bibelübersetzung von Martin Luther im Vergleich zu den Übersetzung von Martin Buber und Franz Rosenzweig. Dabei werden die Biografien der Übersetzer und die wichtigsten Voraussetzungen für die Bibelübersetzungsarbeit beleuchtet. Die von Martin Buber initiierten neuesten Übersetzungsmethoden werden beschrieben und ihr methodischer und pädagogischer Wert aufgezeigt.

Schlüsselwörter: Martin Buber, Martin Luther, Franz Rosenzweig, Bibel, Übersetzung, Analyse, Vergleich

Abstract

This master's thesis presents an analysis of the translation of the Bible into German by Martin Luther in comparison with the translation by Martin Buber and Franz Rosenzweig. Attention is paid to the biographies of the translators and the main prerequisites for the work on the translation of the Bible. The latest translation methods initiated by Martin Buber are described and their methodological and pedagogical value is outlined.

Keywords: Martin Buber, Martin Luther, Franz Rosenzweig, Bible, translation, analysis, comparison.

Зміст

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ МАРТИНА БУБЕРА.....	8
1.1. Мартін Бубер – життя і творчість.....	8
1.2. Хасидизм в житті Мартіна Бубера.....	11
1.2.1. «Хасидські оповідання».....	13
1.3. Передумови перекладу Біблії Мартіном Бубером.....	15
1.3.1. Принцип «слів-лейтмотивів».....	19
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРЕКЛАДІВ М. ЛЮТЕРА ТА М. БУБЕРА.....	23
2.1. Художній аналіз Біблії у перекладі Мартіна Лютера.....	23
2.1.1 Мартін Лютер – перекладач Біблії.....	23
2.1.2. Аналіз вибраних уривків Старого Заповіту.....	24
2.2. Художній аналіз Біблії у перекладі Мартіна Бубера.....	33
2.3. Порівняльна характеристика перекладів М. Лютера та М. Бубера.....	38
РОЗДІЛ 3. ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ БІБЛІЇ МАРТИНА БУБЕРА У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ (ГІМНАЗІЇ, ЛІЦЕЇ, ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ).....	42
ВИСНОВКИ.....	45
Список використаної літератури.....	48

ВСТУП

Сучасне глобалізоване та соціально розвинене суспільство, що постійно змінюється й реформується, стрімко прямує до усупільнення та узагальнення всіх надбань, мистецьких творів та продуктів інтелектуальної діяльності людини. Для досягнення цієї мети використовуються різноманітні інструменти, винаходяться високотехнологічні пристрої та відкриваються все нові й нові способи полегшення невпинного прагнення людства до самовдосконалення та взаємопорозуміння.

Найкращий майданчик для міжнародної комунікації та обміну досвідом надає універсальний та первісний інструмент спілкування та соціалізації, винайдений людством ще з незапам'ятних часів – мова. Засіб взаєморозуміння, що дозволяє різним людям знайти спільні риси, вподобання, інтереси. За час перебування на планеті Земля людський рід розвинув багато різноманітних та відмінних культур, однією з визначних характерних рис яких є власна мова. Мова починала і закінчувала війни, надавала можливості міжкультурної комунікації та обопільного обміну корисними знаннями.

Невпинне бажання людства до самовдосконалення та розвитку призвело до взаємного вивчення різних культур, результатом якого стало одне з найкорисніших умінь в сучасному глобалізованому та глибоко соціалізованому світі – уміння розуміти, вивчати та розмовляти мовою відмінних від власної культур.

Це уміння дозволило передавати великі об'єми інформації між носіями різних мов та цінностей, що дало величезний поштовх розвитку науки та техніки для усіх, хто користувався цим вмінням. І щоб зберегти це уміння та передати наступним поколінням було створено науку – перекладознавство – дисципліну, яка вивчає процес перекладу та результат перекладацької діяльності.[24, с.8].

Існування суспільства у теперішній його іпостасі практично неможливе без норм міжкультурної комунікації, які уможлиблює та регулює

перекладознавство. Саме тому питання кваліфікованих лінгвістів та перекладачів у всіх галузях людської діяльності завжди буде актуальним, адже для надання якісних послуг у вищезгаданій сфері необхідні добре підготовані та досвідчені спеціалісти, що з впевненістю виконують свою роботу та в будь-якій ситуації проявляють професіоналізм та високу компетенцію. Адже помилки в їхній діяльності – неприпустимі, бо можуть призвести до непорозумінь, а на найвищій стадії – до конфліктів та міжнаціональної ворожнечі.

З цієї ж причини постійно буде актуальним і питання перекладу художнього, адже література – письмовий аналог мови і користується всіма інструментами комунікації, яку надає усне спілкування, додаючи до нього своїх особливостей та визначальних характеристик. Кваліфікований переклад художнього тексту – це не просто точна передача лексичного наповнення. Це ціле мистецтво, що передбачає розуміння перекладачем та передачу ним для читача усіх сенсів, закладених автором, художніх засобів, що допомагають у розумінні тексту та розкривають приховані у підтексті смисли, а також основної думки твору, що часто ховається між рядками і потребує особливої уважності для віднайдення та подальшої передачі у перекладі.

Для якісного художнього перекладу оригінал служить лише лекалом, з якого зчитуються основні сенси, підтекст та підняті питання й проблеми і накладаються на нову основу – фундамент із лексико-граматичної, орфографічної та фонетичної бази тієї мови, яку в кінцевому результаті сприйматиме отримувач – читач або слухач.

Цей спосіб дає можливість позбавитися тягаря непотрібних та недоречних непорозумінь, конфліктів чи різниці в поняттях між тими, хто знайомий з оригіналом вихідного матеріалу та тими, хто читає вже оброблений фахівцем переклад. Уникнення неприємних ситуацій при сприйнятті одного й того самого вихідного матеріалу носіями різних мов та культур – основне й найбільше завдання перекладача.

Виконання такого завдання вимагає від фахівця особливих стилістичних, орфографічних та лексико-граматичних компетенцій, а також чіткого розуміння ним культури та ментальності як народу, що розмовляє мовою оригінального матеріалу, так і народу, що буде знайомитися з ним вже через переклад, адже мова – це лиш один із чинників, що вирізняє певний етнос з-поміж усіх інших і при роботі з нею варто враховувати також усі інші фактори розвитку народу, адже вони впливають й на його мову, формуючи певні конкретні особливості семантики, фонетики та орфографії, які безумовно потребують уваги при творенні перекладу.

Саме такими особливостями кожної мови та народу і зумовлена актуальність даного дослідження, адже ці чинники потребують надзвичайно прискіпливої уваги фахівця-перекладача задля унеможливлення непорозумінь та відмінностей між вихідним матеріалом та обробленим перекладом.

У контексті культурологічних та ментальних особливостей у мовах кожного народу, досліджуватимемо підхід до перекладацької роботи відомого єврейського філософа, педагога і, авжеж, перекладача, Мартіна Бубера – першовідкривача смислового художнього перекладу, який зміг передати мовою іншого народу найголовнішу книгу своєї нації – Старий Заповіт.

Раніше, комплексний аналіз творчості Мартіна Бубера було проведено в кількох працях різноманітних дослідників. Велику частину життя вивченню творчого доробку Бубера віддав Петер Штюгер – автор таких праць, як «Martin Buber. Der Pädagoge des Dialogs»[19] та «Martin Buber. Eine Einführung in Leben und Werk»[20]. Більш глибоко біографію філософа дослідила Грета Шедер у монографії «Martin Buber. Ein Biographischer Abriss»[17]. А конкретно питання перекладу Мартіном Бубером Старого Заповіту дослідив Н.І. Störig у праці «Das Problem des Übersetzens»[21].

Особливої згадки стосується також Василь Лопушанський – чи не єдиний в Україні дослідник Мартіна Бубера та його творчості – автор таких монографій як: «Мартін Бубер: Життєвий і Творчий Шлях»[25] та «Мартін Бубер. Етика Діалогу»[26].

Однак спроби комплексно проаналізувати переклад Біблії Мартіном Бубером ще й досі не було зроблено й саме цьому буде присвячено дане дослідження. **Актуальність** даного дослідження виявляється у першій повноцінній спробі семантико-стилістичного аналізу перекладу Біблії, зробленого Мартіном Бубером.

Переклад Біблії, зроблений його попередником – Мартіном Лютером – був Буберу чудово знайомий і виконував свою функцію головного твору християнської релігії. Однак надмірна християнізація цього перекладу не подобалася Буберу. Він же хотів передати у німецькомовній Біблії ті сенси та приховані смисли, що були закладені при написанні тексту його першопочатковими авторами.

Провести порівняльний аналіз перекладів та довести методичну цінність перекладацького підходу Мартіна Бубера є **метою** цього дослідження, задля виконання якої поставлено такі **завдання**:

1. Дослідити біографію та творчий шлях Мартіна Бубера, щоб зрозуміти передумови виховання митця та причини його становлення як першовідкривача нових методів художнього перекладу.
2. Проаналізувати переклад Біблії Мартіна Лютера як основний німецькомовний текст для християн центральної Європи та віднайти християнізовані мотиви перекладу.
3. Провести смисловий та семантичний аналіз перекладу Біблії Мартіна Бубера та підтвердити застосування перекладачем новітнього методу художнього перекладу, який передбачає виявлення та передачу глибоких та прихованих у тексті смислів, закладених при написанні.
4. Проаналізувати та компаративно зіставити переклади Біблії виконані Мартіном Лютером та Мартіном Бубером задля виявлення основних відмінностей у перекладі та доведення ефективності перекладацького методу М. Бубера.
5. Віднайти та пояснити методичну цінність нововіднайденого М. Бубером методу художнього перекладу та дати йому загальну характеристику.

Об’єктом дослідження є творчість Мартіна Бубера та його переклад Біблії німецькою мовою, **предметом** – аналіз перекладу Біблії Мартіном Бубером та порівняльна характеристика цього перекладу з перекладом Біблії Мартіном Лютером.

Основні методи дослідження – як загальнонаукові, зокрема аналіз, синтез, індукція, дедукція, так і лінгвістичні – описовий, зіставний, порівняльно-історичний, метод структурного аналізу.

Практична цінність дослідження полягає в зіставному аналізі перекладів Біблії, зроблених двома авторами – Мартіном Бубером та Мартіном Лютером і показати контекстуальні та семантичні відмінності, що призводять до різного сприйняття читачем одного й того самого вихідного матеріалу. До того ж, методична цінність полягає в обґрунтуванні та характеристикації методів перекладу Біблії, які використовував Мартін Бубер і які дозволили йому досягти небаченого результату – перенести мовну картину світу з однієї мови до іншої. Розуміння й подальше використання подібних методів матиме велику практичну цінність у лінгвістиці загалом та перекладознавстві зокрема, адже дозволить перекладачу ясніше передати певні нюанси кожного тексту, що дасть можливість стерти межі між мовами, зруйнувати мовний бар’єр завдяки чіткішому сприйняттю реципієнтом конкретних мовних нюансів та проблем.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що в ньому зроблено спробу комплексно проаналізувати проблему передачі текстуальних та підтекстуальних смислів через призму компаративного семантичного аналізу перекладів Біблії двома різними фахівцями – Мартіном Лютером та Мартіном Бубером.

Структура та обсяг дослідження. Магістерська складається зі вступу, трьох розділів із підрозділами, висновку та списку використаних джерел, що включає 27 найменувань, поданих на двох сторінках.

Апробація: за матеріалами магістерської роботи виступив з доповіддю «Стиль слів-лейтмотивів у перекладі Біблії німецькою мовою Мартіном Бубером» на студентській науковій конференції.

Обсяг наукової праці – 47 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ МАРТИНА БУБЕРА

1.1. Мартін Бубер – життя і творчість

Мартін Мордехай Бубер народився 8 лютого 1878 року у Відні. Коли хлопчику було чотири роки, його батьки розлучилися, а сам він переїхав до своїх дідуся з бабусею – до Львова. Його дідусь був землевласником, торгував зерном, володів фосфорними шахтами та був директором двох банків, але весь свій вільний час він присвячував суспільній діяльності, адже багато років Соломон Бубер був провідником єврейської культурної громади Львова[25, с.10]. Він добре знав гебрайську мову і свого часу був найбільшим дослідником так званих «текстів Мідрашім», де можна було знайти й різноманітні оповідання, й легенди, й вислови та афоризми. Такими та подібними творами своєрідно трактувалося слово Боже й саме так його намагалися поєднати з повсякденним життям та перенести його на будні дні, занести Божу мудрість у щоденну рутину.

Бабуся ж Мартіна також була освіченою та розумною жінкою, яка, попри засудження та заборону дівчатам читати будь-які книги, окрім релігійних та народних, таємно перечитувала німецькі книжки та журнали, як от «Левана» Жана Поля чи журнал «Die Horen» Шиллера, які вона переховувала на своєму горищі. Всі ці книги та видання вона перенесла із собою до подружнього життя і виховувала у любові до читання та аналізу прочитаного своїх дітей.

Малий Мартін Бубер через спостереження за своїми дідусям та бабусею отримував колосальний особистий досвід, який потім зумів використати у своїх педагогічних та філософських дослідженнях.

Особливу увагу бабуся та дідусь приділяли навчанню онука, найнявши йому приватного вчителя. За переконаннями бабусі, особливу увагу під час навчання слід приділяти мовам, адже на її думку, саме на вивченні різних мов ґрунтується гуманістичний ідеал освіти[25, с.12].

У 14 років Мартін переїде до міського будинку батька, що вдруге одружився, проте він і досі тримав тісний контакт з бабусею та дідусям. Тут він

відвідував середню школу, а саме гімназію імені Франца-Йосифа, де навчалися діти поляків і євреїв. Саме тут він і зацікавився філософією, а зокрема творами Платона, однак особливий інтерес він проявить до Ніцше та Канта. Дуже яскраво він відзивався про їхні твори, зокрема про ніцшеанський «Так мовив Заратуштра», Бубер писав, що був так захоплений цим твором, що навіть вирішив перекласти його польською мовою і вже навіть переклав першу частину. Тоді йому написав листа один відомий польський автор, який запропонував продовжити переклад «Заратуштри» спільно, однак Бубер відмовився від пропозиції на користь польського перекладача[2, с.91].

У молоді роки Бубер уперше зіткнувся з хасидизмом – однією з провідних релігійних течій юдаїзму, яку сповідували здебільшого євреї Східної Європи.

До того ж, під час навчання вплив на молодого Бубера мав і єврейський етнограф Міха Йозеф Бін Горіон, що займався збором, записуванням та упорядкуванням єврейських народних казок, оповідань та легенд. У 1898 році Бубер навіть створює у Берліні, де в той час навчався, сіоністську східну групу й об'єднання єврейських студентів.

А вже у 1899 році він на певний час, задля продовження навчання переїде до Цюриха, де познайомиться із студенткою германістики Паулою Вінклер, яка згодом стане його дружиною. Там же він знайомиться із Гюставом Ландауером, що впродовж цілого життя лишатиметься його добрим другом.

У цьому ж році Бубер бере участь у третьому сіоністському конгресі як делегат, а вже за два роки стає доповідачем на п'ятому конгресі, де говорив про інтелектуальне та духовне відродження євреїв, а також обговорював існування національного єврейського мистецтва в поезії, музиці, живописі та скульптурі і про кожне говорив окремо, наводячи в приклад авторів та митців, в чиїх творіннях відбивався єврейський спосіб мислення та світосприйняття[22, с. 82].

У 1901 році Бубер стає видавцем віденського журналу «Die Welt» («Світ») – основного часопису світової сіоністської організації. А вже за рік він разом із трьома друзями засновує ціле єврейське видавництво і впродовж наступних двох років присвячує себе видавничій справі, досліджуючи такі теми, як хасидизм,

єврейські традиції та містичні питання, що згодом стане основою для його наукової дисертації.

З 1904 року Бубер відходить від сіоністської діяльності, задля закінчення навчання. У цьому ж році він захищає дисертацію з філософії та історії мистецтва, фундаментом для якої стали вищезгадані дослідження питань містики. Однак, незважаючи на навчання, він не міг повністю покинути свою діяльність на ідейній ниві сіонізму. Найбільше визнавав він саме культурний сіонізм, намагався поєднати в цілісне національний та політичний напрями єврейського руху, за що тримав і порцію критики. Так, у своїх роздумах про життя і творчість Мартіна Бубера австрійська германістка Грете Шедер пише, що Бубер, хоч і був сіоністом, та водночас походив із німецького культурного середовища, і хоч в його творчості це виглядає плідним співіснуванням, та з його листів видно, ці два світи все більше і більше суперечать одне одному і подальший його відхід від діяльності в сіонізмі та постанова жити незалежним, вільним письменником мала значний вплив на подальше життя філософа[17, с. 23].

У 1905 році, з волі своїх дідуся й бабусі, Бубер переїжджає до Флоренції, щоб обдумати плани на подальше життя. Згодом він влаштовується у видавництво «Рюттен & Лоенінг» у Франкфурті і десять років працює там, повністю відмовившись від сіоністської, партійної та політичної діяльності.

У цей час Бубер все більше звертається до гебрайської мови, яку добре знав завдяки дідусю і завдяки знанням цієї давньої мови натрапляє під час свого навчання на твори Баал Шем Това, а саме його заповіт.

Баал Шем Тов – великий рабин Ізраїля, вчення якого стали основою для єврейського релігійного руху, що зараз відомий як хасидизм. І хоча Бубер познайомився з цим рухом ще в дитинстві, захоплюватися ним все більше і більше філософ почав з 1906 року і саме хасидизм дозволяє йому лишатися пов'язаним із сіоністською справою у сфері культури та освіти.

Згодом Бубер переїжджає до Геппенгайму, де разом із дружиною допомагає донькам ростити онуків, а також працює над своїми проектами. Саме

там він починає та за сім років закінчує роботу над своїм педагогічним твором «Я і Ти», який згодом вийшов друком у Лейпцизькому видавництві «Insel».

Саме в цьому місті він знайомиться та починає співпрацю із Францом Розенцвайгом, з яким зіткнувся у спільному гуртку, що орієнтувався на екуменічні основи. Згодом Розенцвайг очолив у Франкфурті вільний єврейський навчальний заклад, створений Негемією Нобель. І хоч основним його напрямом була загальна освіта, велике значення також приділялося і єврейській теології. Часто лектором в цьому закладі був і сам Мартін Бубер, що читав лекції на тему хасидизму, релігії в сучасності та праформ віри.

Після приходу до влади в Німеччині націонал-соціалістів Бубер відмовився від викладацької діяльності, а згодом його і зовсім позбавили вченого звання.

У 1925 році до Бубера звертається Ламберт Шнайдер, який нещодавно відкрив власне видавництво, із проханням перекласти Біблію німецькою мовою. Бубер береться за справу з усією серйозністю, адже, як єврей чудово розуміє не лише мову оригіналу Святого Письма, але й наскрізь бачить закладені в тексті смисли та приховані від незнаючого та неуважного ока начала, які зачасту є основою Святого Тексту. За переклад він береться спільно із Францом Розенцвайгом, однак його колега передчасно помирає у 1929 році, встигнувши видати із Бубером лише перший том Біблії, який вже тоді отримав дуже позитивний відгук від німецькомовної єврейської спільноти.

Бубер намагався зберегти всі риси гебрайського тексту, а не спростити Біблію на сучасний лад, адже йому та його колезі Розенцвайгу вже були відомі приклади християнського перекладу Святого Письма, що через надмірне спрощення втратив свої сенси та актуальність навіть як християнський твір.

1.2. Хасидизм в житті Мартіна Бубера

Ще в дитячому віці, перебуваючи в Садгорі, в старих Чернівцях Мартін Бубер вперше зіткнувся з відносно новою течією в теології юдаїзму –

хасидизмом. Ця течія поступово ставала провідним напрямком серед східноєвропейських євреїв у XVIII ст.

Хасидизм як релігійна течія юдаїзму виник близько 1750 року на теренах України. Засновником його прийнято вважати Ізраеля Бен Елізера, якого частіше називають Баал Шем Тов, або Баалшем, який жив в містечку Меджибіж на території сучасної Хмельниччини. Сам Баалшем ніколи своїх проповідей не записував, тому вони збереглися лише в записах його учнів та послідовників, та все одно лише частково.

Хасидизм проголошує відхід від віри в Закон та казуїстики і натомість наголошує на духовних цінностях, прощенні, а особливо – на радості та любові. Хасиди вірять, що частинки Божої любові розсипані по цілому світу і їх можна знайти в будь-якій живій істоті чи навіть не живому предметі чи навіть у людській поведінці, вчинках. Однак їх слід знайти, вичистити від світського, мирського бруду і повернути назад Богові.

Тобто хасидизм передбачає через всюдищу присутність Господа бачити його промисли у щоденних справах та простих речах, без потреби у довгому вивченні Тори чи Закону. Хасиди вчили помічати Бога всюди, шукати і знаходити його в речах, що оточують людину, вірянина щодня й повсякчас.

Історію цього напрямку та частково його філософію Бубер описав у «Хасидських оповіданнях» приблизно так: в скромних та простих домах молитви вірні збираються навколо вченого й мудрого провідника – цадика, що вже майже збагнув сенс життя та суть всього буття.

Пізніше, навчаючись, Бубер натрапляє на заповіт засновника хасидизму Баал Шем Тоба і з того часу хасидизм почав все більше захоплювати філософа. Він писав обширні дослідження, в яких заглиблювався в юдейські джерела та традиції, для яких збирав загублені та розпорошені хасидські твори і саме ці дослідження і досі пов'язують його із сіоністською справою.

В цей час з'являється його публіцистичний твір «Оповідання рабі Нахмана», а також збірка соціально-психологічних творів «Суспільство». Трохи згодом з'являється твір «Легенда Баалшема», потім «Екстатичні

віросповідання», в яких він зібрав містичні оповідання християнства, юдаїзму, суфізму та індуїзму.

У 1927 році Бубер представляє громадськості першу велику збірку хасидських текстів.

1.2.1. «Хасидські оповідання»

Збір, інтерпретація та видання «Хасидських оповідань» зробили Мартіна Бубера відомим і вписали його ім'я на сторінки історії світової літератури. Попри свою прив'язаність до хасидизму та захоплення культурою хасидів, сам Бубер ніколи не був ні хасидом, ні ортодоксальним євреєм. В хасидизмі, проте, як зазначав Шалом Бен-Хорін, Бубер вбачав можливість. Філософія цього напрямку юдаїзму показувала такий спосіб життя, який поєднував у собі і побожність, і повсякденність. Погляди хасидів зруйнували в теології євреїв нездорове розділення на «святе» і «грішне» і саме в цьому Бубер бачив можливість, яку можна застосувати в багатьох аспектах життя[1, с. 33]. Авжеж, Бубер був євреєм і це не могло не мати певного впливу й, звісно ж, відіграло певну роль, та, попри це, Бубер писав і про суфізм, і про китайську філософію, і про індуїзм, і про християнство, черпаючи з цих філософій та релігій максимум того найкращого, що в них було. Це має свій відбиток і на «Хасидських оповіданнях».

Переказуючи «Хасидські оповідання» Бубер мав на меті показати те близьке і живе, що являється в хасидизмі і саме в цьому цінність його неоціненної праці над збором та записом цих творів. Саме бажання Бубера якнайточніше, якнай докладніше передати суть хасидизму, його філософії, вчення та поглядів і виявляє причину такої влучності та постійної актуальності його творів.

До того ж, ці оповідання належать до усної творчості євреїв, а отже ніколи не були записані і можна сказати, що Бубер просто врятував, в прямому сенсі, ці історії для прийдешніх поколінь та всіх, хто небайдужий до історії народу, адже вже в часи Бубера ці історії майже зникли з усного мовлення самих євреїв, тож

філософу довелося провести титанічну етнографічну роботу, щоб зібрати всі ці оповідання, згрупувати їх, сформувати цілісну збірку та видати її.

«Хасидські оповідання» Бубер створив маючи на руках лише «незграбну масу великою мірою безформного матеріалу або у кращому разі короткі записки без оформленого сюжету»[4, с. 8]. Зaslуга Бубера у роботі над «Хасидськими оповіданнями» полягає ще й у тому, що цей безформний матеріал та короткі неопрацьовані нотатки чи записки він цілковито та цілісно літературно опрацював, передав, переклав та переказав. Крім того, щоб усе це зробити органічним він мусів визначити в текстах пізніші нашарування та позбутися їх, щоб не виникало суперечностей та неточностей. Його історії такі автентичні та актуальні саме завдяки таким титанічним зусиллям та вдумливій роботі над переказом та почасти перекладом. Читаючи ці оповідки, відчуваєш наче вчитуєшся не у переказ, а насолоджуєшся оригіналом твору і розумієш усі первинно закладені в нього сенси та смисли, відчуваєш мудрість його авторів навіть через переказ, настільки майстерно він зроблений.

Секрет успіху Бубера у роботі над «Хасидськими оповіданнями» в тому, що він підійшов до роботи якнайстаранніше, як найбільш зацікавлена особа. Він пройнявся роботою наскрізь і читаючи ці історії можна помітити – Бубер жив цими оповідками, а не просто працював над ними. Саме ця пристрасть, ця відданість і необхідна зачасту при роботі над перекладом чи переказом літературного твору.

Варто також наголосити, що «Хасидські оповідання» є історіями насамперед педагогічними, а отже навчають своїх читачів та слухачів, дають відповіді на життєві та насущні питання, вказують правильний шлях та спосіб розв'язку проблеми. Ці історії, як добрий вчитель. Вони не задумувались повчальними чи настановчими, а проте такими і є. Так само і хороший вчитель завжди є ідеалом, прикладом для наслідування, яке, проте, відбувається, скоріш, на підсвідомому рівні, ніж на рівні усвідомлення. До того ж, мораль в цих історія знайти завжди важко, адже ховається вона за багатьма шарами тлумачень та повчань.

У наш час «Хасидські оповідання» читають багато неєвреїв й знаходять у них щось для себе, щось мудре і близьке. І можна було б поставити питання: «В чому може бути причина їхнього захоплення?» Відповідь може бути лише одна – безсмертна мудрість та актуальність коротких повчальних оповідок, в яких кожен може знайти щось своє, близьке душі та серцю. Концентрація справжніх смислів та єдиної, незмінної та неподільної істини, що проходить тонкою ниткою моралі крізь увесь текст «Хасидських оповідань», зібраних, впорядкованих та залишених для наступних поколінь педагогом та філософом Мартіном Бубером.

1.3. Передумови перекладу Біблії Мартіном Бубером

Ще у 1914 році Мартін Бубер задумав почати роботу над новим німецьким перекладом Біблії, але тоді справ та проєктів було надто багато, щоб почати працювати над чимось, що потребує так багато часу та зусиль і цей проєкт довелося відкласти.

Повернувся до цього амбіційного задуму Бубер аж у 1925 році, через ціле десятиліття. Тоді до нього звернувся Ламберт Шнайдер, який нещодавно заснував власне видавництво. Він запропонував філософу перекласти німецькою Старий Заповіт. Бубер пристав на цю пропозицію, але з однією умовою – його колегою-перекладачем стане його давній знайомий Франц Розенцвайг, з яким він познайомився в Геппенгаймі на спеціалізованому гуртку.

Насправді така пропозиція молодого видавця не стала для науковців Бубера та Розенцвайга несподіванкою, адже у власних колах філософи давно вже обговорювали не лише можливість, але й необхідність нового перекладу Біблії, адже вони чудово знали як християнство може переінакшити оригінальний твір, наповнивши його власними сенсами замість тих, які в нього були вкладені на початку самими авторами. Так звана «християнізація» текстів та сенсів була добре відома філософам і можна було навести не один приклад того як християнські нашарування перекривають собою оригінальний твір, знищуючи саму цю його оригінальність.

Справа в тому, що Біблія німецькою вже існувала в часи Бубера і її переклад зробив ніхто інший, як реформатор церкви Мартін Лютер. І саме при аналізі цього перекладу стає зрозуміло, який відбиток залишила на ньому християнська теологія та філософія. Однак кардинально відмінним від оригіналу німецький переклад робили і чисто текстуальні нюанси, такі як зміна порядку слів у реченні чи необхідність створення німецьких варіантів певних окремих слів задля полегшення розуміння Біблії. Саме через такі нюанси та «християнізацію» переклад Лютера, на думку філософсько-лінгвістичного кола Бубера і Розенцвайга і втратив свою актуальність та автентичність і став для масового читача не більш ніж черговим християнським твором.

Новий же німецькомовний переклад, який мали створити тепер Бубер і Розенцвайг мав на меті не досягти розуму кожного німецькомовного, а насамперед повинен був до найменших деталей зберегти саме першопочатковий твір, та закладені в нього потайні сенси та смисли. Саме тому звичайному християнину читати Біблію у перекладі Мартіна Бубера незвично, адже там немає звичного йому християнського контексту та специфічних понять. Сам текст нового перекладу Біблії відображає первісний єврейський сенс та контекст.

Саме тому у 1925 році Бубер та Розенцвайг починають роботу над першим з чотирьох майбутніх томів Бубера і вже наприкінці цього ж року закінчують над ним працювати.

Тоді, поруч із всебічним схваленням нового перекладу від єврейської німецькомовної громади, виникла і критика перекладу Бубера і стосувалася вона насамперед необхідності та доцільності такого перекладу. Як спосіб доведення своєї позиції, критики нового перекладу Біблії вказували на все той же уже існуючий німецькомовний текст Біблії, перекладений ще Мартіном Лютером у XVI ст.

Бубер і Розенцвайг же лишалися при своїй позиції, вважаючи Лютерів переклад занадто «християнізованим» та таким, що втратив смисли та автентичність, закладені в оригінальний твір. Тоді як новий переклад Біблії зберіг цей оригінал, ці смисли у найменших деталях, відтворивши гебрійський

текст німецькою мовою. Саме тому читачам, знайомим лише з перекладом Лютера, але не з оригіналом переклад Бубера видався таким незвичним, адже у ньому відсутні християнські поняття та сенси, адже відображає він той самий, первісний єврейський контекст та гебрайську смислову картину.

Натомість ті, кому не чужа була Біблія в оригіналі захоплювалися німецьким перекладом Бубера і Розенцвайга. Невдовзі після публікації першого тому перекладу, Бубер отримав листа зі Львова від свого батька, який хвалить «дивовижну ритмічність і досконалу форму перекладу»[25, с. 88]. Він пише: «Я думаю, що ти матимеш успіх у цілому світі... і я вітаю тебе з цим»[3]. А пізніше Буберу приходить лист від сина Рафаеля, який пише так: «Книга Буття у твоєму перекладі дуже гарна. Я охоче її читаю і при цьому маю відчуття, що читаю гебрайською... Я маю на увазі не лише дотримання ритму Біблії, а й відтворення оригінального тексту гарною німецькою мовою. У всякому разі, я читаю його по-німецьки, а розумію по-гебрайськи...»[3].

Бубер справді зумів зробити, здавалося б, неможливе. Він майстерно переніс мовну картину світу євреїв, що розмовляли гебрайською чи їдишем на мовну картину тих, що жили на теренах Німеччини чи Австрії і розмовляли та розуміли світ німецькою. Німецькомовний читач, знайомлячись із перекладом Бубера читав наче оригінал Біблії, хоч вона при цьому була зовсім іншою мовою, яка взагалі була його рідною. Бубер провів титанічну роботу над цим перекладом, що дало небачений раніше результат – читачі, що ніколи не були знайомі із зовсім іншою мовою чи із традиціями, звичаями чи порядками народу, що є її носієм, із мовою, що походить із зовсім іншої мовної сім'ї, читаючи текст своєю рідною мовою, розуміють його так, як розуміли носії цієї самої оригінальної мови, з якою сучасні читачі аж ніяк не могли бути знайомими. Бубер своїм перекладом зумів показати носіям однієї мови світогляд носіїв іншої. Така праця заслуговує визнання і потребує подальшого наслідування для досягнення хоча б віддалено подібних результатів при творенні сучасних перекладів у сьогоденні.

Продовжив роботу над перекладом Мартін Бубер був змушений уже самотійно, адже, на превеликий жаль, його колега Франц Розенцвайг, який уже при творенні першого тому нового перекладу Біблії сильно хворів, помер у 1929 році, встигнувши ще перед тим написати із Бубером спільну працю «Писання та його переклад», яка у світ вийшла лише у 1936 році і стала таким собі звітом науковців про виконану роботу над перекладом.

Після смерті Розенцвайга Бубер продовжив працювати над перекладом самотійно і закінчив його у 1961 році, попри всі перешкоди та поневіряння, що трапилися на його шляху, такі як прихід нацистів до влади в Німеччині, розпочата Третім Райхом Друга світова війна, а згодом і еміграція Мартіна Бубера на батьківщину – до Єрусалиму.

Авжеж, спочатку у філософів виникали питання: «Як слід правильно перекладати Біблію? Чи підлягає вона взагалі перекладу?» Для того, щоб сповна відповісти на ці питання, Бубер із Розенцвайгом, окрім спільної праці «Писання та його переклад», написали ще кілька праць, які кожен із філософів писав окремо. Це зокрема праця Розенцвайга «Писання та Лютер», а також праця Бубера «Про новий переклад Писання».

Бубер вважав переклад Біблії своїм мало не священним обов'язком, адже вважав усі інші переклади Писання такими, що «не зберегли початкового характеру ні у виборі лексики, ні у побудові речень, ні у їх ритмізації»[21, с. 220-238]. Саме тому він і поставив собі за мету зберегти первинні елементи давнього тексту, такі як динаміка та структура тексту і завдяки цьому прийому у новому перекладі Біблії було досягнуто не лише докладного передання змісту, але й дотримання форми.

Відмінності перекладу Біблії двох авторів видні ще й у меті їхнього перекладу. Адже Мартін Лютер своєю метою при перекладі Писання вважав написання Біблії такою мовою, якою говорять «селяни на ринку та матері зі своїми дітьми»[25, с. 91]. Мартін Бубер хотів же максимально наблизитись до оригіналу. Лютер прагне звичного, природнього, органічного звучання мови,

Бубер же хоче не створити німецьку версію тексту, а «онімечити» цей самий текст.

Авжеж, виникало чимало дискусій на фоні створення нового перекладу Біблії і багато людей не знайшли місця у серці для Буберового перекладу через існування Лютерівського та його домінування в християнському та публічному німецькомовному світі. Однак він все ж знайшов свій відгук у німецькомовному суспільстві, зокрема й науковому. Так, філософ Людвіг Вітгенштайн підкреслював влучне відтворення Бубером чужорідних для німецького ока та вуха аспектів та елементів оригіналу.

1.3.1. Принцип «слів-лейтмотивів»

Мартін Бубер створив унікальний в історії перекладознавства приклад перенесення мовних картин світу і це діалою йому завдяки титанічним зусиллям праці над новим перекладом Біблії. Щоб досягти такого результату Буберу довелося лише досконало володіти обома мовами, але виробити свій власний стиль перекладу, свою техніку, свої прийоми. Одним із таких прийомів став «принцип слів-лейтмотивів», який Бубер сам створив під час роботи над перекладом Писання і сам же дав йому обґрунтування.

Згідно із тлумачним словником української мови слово лейтмотив має 3 основні значення:

1. *муз.* Основний мотив (тема), пов'язаний з певним образом, ідеєю, явищем, що неодноразово повторюється в опері, балеті, симфонії, характеризуючи певну дійову особу, явище, стан і т. ін.
2. *літ.* Конкретний образ, часто повторювана деталь, головна тема чи ідея, визначальна інтонація, що пронизують твір або всю творчість письменника.
3. *перен.* Основне положення, думка, що повторюються, підкреслюються в чому-небудь. [28]

У своєму обґрунтуванні Бубер не лише зміг дати абсолютно нове визначення цьому слову, але й зумів химерним чином поєднати усі три вищевказані значення в одному практичному та чіткому прикладі.

За Бубером, принцип «слів-лейтмотивів» означає емпатичне повторення, пов'язаність двох чи кількох місць у тексті чи то в одному чи то в різних уривках, чи навіть книжках через повторення слів, їх порядку в реченні та словотвірних основ[25, с. 93-94].

За цим принципом, перекладач повинен відшукати первісне значення конкретного слова чи морфеми та знайти їх відповідники у мові, на яку ведеться переклад. Тобто, як каже цей прийом, ті слова, що в оригіналі є спільнокореневими, повинні залишатися спільнокореневими і в перекладі, так само і зі схожими морфемами. Саме таким чином, роблячи саме такі дії перекладач дотримувався принципу «слів-лейтмотивів».

До того ж, допоміжними засобами цього прийому служать також різноманітні поетичні тропи: алітерація, асонанс, повторення слів, словосполучень та речень повинні чітко відповідати оригіналу задля збереження цілісності його змісту та форми.

Тобто Бубер, керуючись власним принципом «слів-лейтмотивів» повинен був якнайточніше і якнай докладніше передати форму, зміст та характер гебрійської Біблії у своєму перекладі німецькою мовою, мусів щонайправильніше зберегти усю специфіку оригіналу.

Так, наприклад, ритм у тексті Бубер зберігає завдяки повторенню слів та розміщенню їх у реченні, а також фонетичному зіставленню морфем, що сприяє не лиш чіткому ритму, але й милозвучності тексту.

Застосувати цей принцип на практиці якнайкраще зміг Франц Розенцвайг, який і віднаходив первісні значення гебрійських слів та знаходив їх німецькі відповідники. Саме Франц Розенцвайг зумів закласти основну частину лексики, якою Бубер переклав Старий Заповіт.

Ще одним великим досягненням Мартіна Бубера і Франца Розенцвайга можна назвати їхній підхід до розшифрування тетраграматону, тобто чотирьох літер JHWH, які в юдейській Біблії позначали ім'я Бога Ізраїлю. Лютер передав тетраграматон як іменник «Herr», тобто «Пан» (або «Господь») з тієї причини, що самі євреї уникають промовляння Божого імені вголос, а тетраграматон читають як «Adonai», тобто «мій Пан», німецькою «mein Herr». А у перекладі Бубера та Розенцвайга тетраграматон замінюється на відповідні особові чи присвійні займенники (Я, Ти, Він, Його), що вживаються згідно з контекстом. Цю свою позицію Франц Розенцвайг обґрунтував у праці «Вічний – Мендельсон та ім'я Бога», де пояснив, що «християнин, який прочитає «Der Herr ist mein Hirt» («Господь – мій Пастир»), він подумає не про Отця, а про «Доброго Пастиря» (тобто Сина)»[16]. Тут варто пам'ятати, що Бубер із Розенцвайгом перекладали Біблію в першу чергу для євреїв, тож згадка Сина їм була ні до чого, адже вона не відповідала оригіналу єврейської Біблії, якій не властиві жодні асоціації із християнством.

Розенцвайг стверджує, що тетраграматон, який знаходимо у Другій книзі Мойсея (3,14) може вилити світло на таку версію перекладу і дати відповіді на всі питання щодо Божого імені:

«...sie werden zu mir sprechen: Was ist um seinen Namen? –
was spreche ich dann zu ihnen?

Gott sprach zu Mosche:

Ich werde dasein, als der ich dasein werde.

Und er sprach:

So sollst du zu den Söhnen Jisraels sprechen:

ICH BIN DA schick mich zu euch»

(а вони запитають мене: Як йому на ім'я? –

то що мені їм відповісти?

І сказав Бог до Мойсея:

Я той, хто є.

І додав:

Так промовиш до синів Ізраїлю:

Я Є прислав мене до вас»[25, с. 97].

Цей текст не дає нам жодних підстав говорити про ім'я Бога, а розкриває лише його присутність у житті людей («Я той, хто є», а отже «Я є»), саме тому можливістю звертатися до Нього і мають бути особові займенники.

Авжеж, Бубер і Розенцвайг були готові до того, що їхній так званий «нехристиянський» переклад Святого Письма викличе обурення серед християн навіть після того, як вони дали чітке обґрунтування своїм намірам перекласти Біблію саме так і пояснили ці наміри з боку культури, мови та теології. Однак, ці їх побоювання виявились безпідставними. Новий, «нехристиянський» переклад Писання викликав зацікавлення своєю унікальністю та автентичністю. Про це свідчили численні додруки, передруки, перевидання та довидання накладів саме цього перекладу впродовж 1954-1962рр.

Бубер і Розенцвайг прагнули одного – повернутися до оригіналу, до того, що випереджав як християнство, так і сам юдаїзм і їм це вдалося із феєричним успіхом.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРЕКЛАДІВ М. ЛЮТЕРА ТА М. БУБЕРА

2.1. Художній аналіз Біблії у перекладі Мартіна Лютера

2.1.1 Мартін Лютер – перекладач Біблії

Мартін Лютер народився 10 листопада 1483 року в місті Айслебен, що зараз належить до федеральної землі Саксонія-Ангальт у Німеччині, в сім'ї побожного шахтаря[27]. Його навчання почалося з раннього, п'ятирічного віку у школах Магдебурга, Майнсфельда та Айзенаха, а продовжив навчання в Ерфуртському університеті, де вивчав юриспуденцію, щоб у майбутньому стати юристом, як мріяв його батько. Там Лютер зацікавився гуманістичними науками, зокрема богослов'ям. Однак як він сам стверджує у своїх пізніших творах, навчання давалося йому важко й він покинув юридичну освіту, вважаючи її безглуздою[13].

Натомість він обрав шлях служіння Богу, шлях до якого у Лютера почався вельми цікаво. Ще під час навчання, у липні 1505 року, коли Мартін перебував на шляху до університету, почалася буря й у дерево неподалік від нього вдарила блискавка. Молодик тоді сильно перелякався і почав молитися: «Свята Анно, допоможи мені! Я стану ченцем!»[14, с.21].

Клятву молодий Лютер виконав вже через два тижні і 17 липня 1507 року постригся в ченці, попри величезне батькове незадоволення[13]. У 1512 році він отримав докторський ступінь, а вже у 1517 році виклав свої нові погляди на церковні доктрини у своїх знаменитих «95 тезах» у Віттенберзі. Згодом, у 1525 році він виклав свої погляди на реформи Церкви у праці «Про рабство волі», а також написав поради та настанови для богословів та пасторів «Великий Катехізіс» та для віруючих та мирян «Малий Катехізіс»[27].

У 1534 році Мартін видав друком свій переклад усієї Біблії німецькою мовою[27].

2.1.2. Аналіз вибраних уривків Старого Заповіту

Надалі буде використано уривки із німецькомовної Біблії у перекладі Мартіна Лютера ([10]) та україномовної Біблії у перекладі Івана Огієнка ([23]).

Das Buch Genesis 1

Книга Буття 1

¹Im Anfang schuf Gott Himmel und Erde;[10]

¹На початку Бог створив Небо та землю.[23]

Класичний початок Біблії, що став культовим показником християнськості по всьому світу. Максимально простий, інтуїтивно зрозумілий та легко перекладний, він став справжнім об'єднуювальним фактором для усіх біблійних шанувальників в усьому світі, незалежно від їх віросповідання чи конфесії. Ці вступні слова – найвпізнаваніші серед усіх вступів і саме вони зробили початок Біблії таким культовим та цитованим.

²die Erde aber war wüst und wirr, Finsternis lag über der Urflut, und Gottes Geist schwebte über dem Wasser.[10]

²А земля була пуста та порожня, і темрява була над безоднею, і Дух Божий ширяв над поверхнею води.[23]

«Та земля була спустошена й безладна» – так Лютер описує початок Божого творіння у своєму перекладі Біблії. Земля була порожня і хаотична на початку творіння і над її безоднею була непроглядна темрява. Нічого, крім води й Духа Божого не було тоді під склепінням новоствореного Божого Неба. «Спустошена, пустельна» й «безладна, хаотична» – саме такі слова вживає

Лютер у своєму перекладі, щоб показати тодішній стан творіння Божого, окреслити те, що земля відразу після створення була суцільною безоднею, повною хаосу.

Однак Лютер використав дієприкметник «wüst», що є похідним від дієслова доконаного виду «wüsten» – спустошувати. Тобто, складається враження, що внаслідок Божих дій земля спустошилась, що ніяк не може бути правдою, адже, судячи з попереднього вірша, Бог створив землю буквально щойно і вона наразі аж ніяк не може бути спустошеною. Вибір саме такого слова важко вважати коректним з точки зору перекладознавства, адже це викривляє первісне значення цілого розділу. Вже в наступних віршах мовиться:

³Gott sprach: Es werde Licht. Und es wurde Licht. ⁴Gott sah, daß das Licht gut war. Gott schied das Licht von der Finsternis, ⁵und Gott nannte das Licht Tag, und die Finsternis nannte er Nacht. Es wurde Abend, und es wurde Morgen: erster Tag.

⁶Dann sprach Gott: Ein Gewölbe entstehe mitten im Wasser und scheide Wasser von Wasser. ⁷Gott machte also das Gewölbe und schied das Wasser unterhalb des Gewölbes vom Wasser oberhalb des Gewölbes. So geschah es, ⁸und Gott nannte das Gewölbe Himmel. Es wurde Abend, und es wurde Morgen: zweiter Tag.

⁹Dann sprach Gott: Das Wasser unterhalb des Himmels sammle sich an einem Ort, damit das Trockene sichtbar werde. So geschah es. ¹⁰Das Trockene nannte Gott Land, und das angesammelte Wasser nannte er Meer. Gott sah daß es gut war.[10]

³І сказав Бог: Хай станеться світло! І сталося світло.

⁴І побачив Бог світло, що добре воно, і Бог відділив світло від темряви. ⁵І Бог назвав світло: День, а темряву назвав: Ніч. І був вечір, і був ранок, день перший. ⁶І сказав Бог: Нехай станеться твердь посеред води, і нехай відділяє вона між водою й водою.

⁷І Бог твердь учинив, і відділив воду, що під твердю вона, і воду, що над твердю вона. І сталося так. ⁸І назвав Бог твердь Небо. І був вечір, і був ранок день

другий.⁹ І сказав Бог: Нехай збереться вода з-під неба до місця одного, і нехай суходіл стане видний. І сталося так.

¹⁰І назвав Бог суходіл: Земля, а місце зібрання води назвав: Море. І Бог побачив, що добре воно.[23]

Як бачимо, помилка у підборі слів на самому початку була не єдина. Адже на початку Лютер чітко вжив іменник «Erde» на позначення землі, а вже за кілька віршів на позначення новоствореного суходолу, що розділяв води між собою вжив уже нове слово – «Land».

Отже, ми чітко бачимо певні неспівпадіння у перекладі Лютера не просто з перших сторінок, а з перших віршів Біблії. Спершу у використанні дієприкметника dokonаного виду на позначення вже спустошеної землі, попри те, що вона лиш щойно сотворена, а ще один раз у використанні двох різних слів на позначення тотожного поняття. І ось цей другий випадок, ніби виправдовує перший. Якщо земля з самого початку вже була спустошена, то пізніше Бог наповняє її суходолом і ніби заново наповнює, хоч а це від початку не так, адже земля на початку була порожньою, та аж ніяк не спустошеною.

Можливо, Лютер усвідомлював цю свою помилку у другому вірші і в подальшому вирішив її виправити, чи, краще сказати, нівелювати, назвавши новоутворений суходіл між водами – «Land», створивши нове поняття на позначення того, що в оригіналі має тотожний сенс. Цим він лише ще більше заплутав оригінальні сенси Біблії, створивши плутанину вже з перших абзаців Святого Письма. Адже, якщо слідувати логіці оригіналу, виходить, що земля в Біблії поділяється на два різні поняття, одне з яких це земля загалом, а друге – це суходіл, що розділяє води між собою. Ми чітко бачимо, що ці поняття тотожні і все ж означають ту саму «землю», семантичне значення якої ми і вкладаємо у це слово. А Лютер у своєму перекладі чітко розділяє ці два поняття, роблячи «землю» («Erde») та суходіл («Land») окремими, явно розмежованими поняттями.

А вже наступні вірші, які використовують багато нових художніх засобів, зокрема інверсію та повторення, Лютер передає так:

¹¹Dann sprach Gott: Das Land lasse junges Grün wachsen, alle Arten von Pflanzen, die Samen tragen, und von Bäumen, die auf der Erde Früchte bringen mit ihrem Samen darin. So geschah es. ¹²Das Land brachte junges Grün hervor, alle Arten von Pflanzen, die Samen tragen, alle Arten von Bäumen, die Früchte bringen mit ihrem Samen darin. Gott sah, daß es gut war. ¹³Es wurde Abend, und es wurde Morgen: dritter Tag.[10]

¹¹І сказав Бог: Нехай земля вродить траву, ярину, що насіння вона розсіває, дерево овочеве, що за родом своїм плід приносить, що в ньому насіння його на землі. І сталося так. ¹²І земля траву видала, ярину, що насіння розсіває за родом її, і дерево, що приносить плід, що насіння його в ній за родом його. І Бог побачив, що добре воно. ¹³І був вечір, і був ранок, день третій.[23]

В цьому уривку актуальною залишається помилка Лютера у передачі поняття «земля» через слова «Erde» та «Land», однак основний фокус цього уривку не в лексичній частині, а в питаннях використання художніх засобів не лише в оригіналі, але й у перекладі.

Окрім уже звичної нам інверсії, яку так часто можна зустріти у різноманітних віршах чи не у всіх книгах Біблії, у цьому уривку можна так само помітити повторення, яке, хоч і є здебільшого типовим для віршів Біблії, та тут вживається чи не вперше. Надалі цей художній засіб можна буде зустріти ще не раз упродовж всіх книг Біблії у різноманітних проявах.

Розпочинаючи тему художніх засобів, не можна не згадати також і наступні вірші Писання:

¹⁴Dann sprach Gott: Lichter sollen am Himmelsgewölbe sein, um Tag und Nacht zu scheiden. Sie sollen als Zeichen für Festzeiten, für Tage und Jahre dienen. ¹⁵Sie

sollen Lichter am Himmelsgewölbe sein, um über die Erde hin zu leuchten. Und so geschah es. ¹⁶Gott machte die beiden großen Lichter, das große zur Herrschaft über den Tag, das kleine zur Herrschaft über die Nacht, und die Sterne. ¹⁷Gott setzte sie an das Himmelsgewölbe, damit sie über die Erde leuchten, ¹⁸über Tag und Nacht herrschen und das Licht von der Finsternis scheiden. Gott sah, dass es gut war. ¹⁹Es wurde Abend und es wurde Morgen: vierter Tag.[10]

¹⁴І сказав Бог: Нехай будуть світила на тверді небесній для відділення дня від ночі, і нехай вони стануть знаками, і часами умовленими, і днями, і роками. ¹⁵І нехай вони стануть на тверді небесній світилами, щоб світити над землею. І сталося так. ¹⁶І вчинив Бог обидва світила великі, світило велике, щоб воно керувало днем, і світило мале, щоб керувало ніччю, також зорі. ¹⁷І Бог умістив їх на тверді небесній, щоб світили вони над землею, ¹⁸і щоб керували днем та ніччю, і щоб відділювали світло від темряви. І Бог побачив, що це добре. ¹⁹І був вечір, і був ранок, день четвертий.[23]

У чотирнадцятому стиху першої книги Мойсея спостерігаємо використання Лютером нового художнього засобу – однорідних іменників, які вживаються для позначення функцій нових Господніх творінь і служать як перелік нових аспектів Господнього світу.

Особливості художньої побудови тексту помічаємо також і у синтаксичній побудові речень. Сімнадцятий та вісімнадцятий вірші – це типовий приклад складного синтаксичного цілого – складного речення з різними видами зв'язку, в цьому випадку – підрядного. Чітко видно, що ці вірші – це складнопідрядне речення з кількома підрядними, а саме підрядними причини.

Отже, в одному уривку спостерігаємо кілька застосувань художнього засобу однорідності, але на різних рівнях: спочатку на рівні слів, а потім – на рівні цілих синтаксичних складових речення. Подібне використання такого ж художнього засобу бачимо також і в наступному уривку:

²⁰Dann sprach Gott: Das Wasser wimmle von Schwärmen lebendiger Wesen und Vögel sollen über der Erde am Himmelsgewölbe fliegen. ²¹Und Gott erschuf die großen Wassertiere und alle Lebewesen, die sich fortbewegen nach ihrer Art, von denen das Wasser wimmelt, und alle gefiederten Vögel nach ihrer Art. Gott sah, dass es gut war. ²²Gott segnete sie und sprach: Seid fruchtbar und mehrt euch! Füllt das Wasser im Meer und die Vögel sollen sich auf Erden vermehren. ²³Es wurde Abend und es wurde Morgen: fünfter Tag.[10]

²⁰І сказав Бог: Нехай вода виріть дрібні істоти, душу живу, і птаство, що літає над землею під небесною твердю. ²¹І створив Бог риби великі, і всяку душу живу плазуючу, що її вода виріла за їх родом, і всяку пташину крилату за родом її. І Бог побачив, що добре воно. ²²І поблагословив їх Бог, кажучи: Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте воду в морях, а птаство нехай розмножується на землі! ²³І був вечір, і був ранок, день п'ятий.[23]

Як і в попередніх уривках, у цьому чітко спостерігаємо інверсію, особливо в частині двадцять першого вірша: «großen Wassertiere und alle Lebewesen, die sich fortbewegen nach ihrer Art, von denen das Wasser wimmelt, und alle gefiederten Vögel nach ihrer Art». У цьому ж вірші бачимо також однорідні члени: «Wassertiere», «Lebewesen».

У цьому уривку також уперше спостерігаємо новий стилістичний засіб – пряму мову. Уперше в Святому Письмі Бог звертається до Свого творіння і промовляє такими словами: «Seid fruchtbar und mehrt euch! Füllt das Wasser im Meer und die Vögel sollen sich auf Erden vermehren». До того ж, вартий уваги також і той факт, що Бог не просто промовляє прямою мовою до творіння, а благословляє («segnen») його на плодючість і розмноження – «Seid fruchtbar und mehrt euch!», що у перекладі Огієнка звучить як «Плодіться й розмножуйтеся» – саме такими словами звертається уперше Господь до своїх перших живих створінь і саме ці слова творять у Писанні перший випадок використання прямої мови як художнього тропу.

Наступні вірші сильно не вирізняються оригінальністю чи використанням принципово нових тропів та художніх засобів, використовуючи ті самі прийоми, що й у попередніх віршах, переказуючи наступні події Створення Світу:

²⁴Dann sprach Gott: Die Erde bringe Lebewesen aller Art hervor, von Vieh, von Kriechtieren und von Wildtieren der Erde nach ihrer Art. Und so geschah es. ²⁵Gott machte die Wildtiere der Erde nach ihrer Art, das Vieh nach seiner Art und alle Kriechtiere auf dem Erdboden nach ihrer Art. Gott sah, dass es gut war.[10]

²⁴І сказав Бог: Нехай видасть земля живу душу за родом її, худобу й плазуюче, і земну звірину за родом її. І сталося так. ²⁵І вчинив Бог земну звірину за родом її, і худобу за родом її, і все земне плазуюче за родом його. І бачив Бог, що добре воно.[23]

В стилістично-художньому плані ці вірші не приносять нічого нового, а служать лише основою просування сюжету, адже оповідають про подальше сотворення Богом тварин наземних – звірів, худоби та рептилій. Однак все ж використовують вже знайомі та бачені раніше тропи – інверсію та однорідні члени речень, що особливо помітно в таких словах: «die Wildtiere der Erde nach ihrer Art, das Vieh nach seiner Art und alle Kriechtiere auf dem Erdboden nach ihrer Art».

Однак усе найцікавіше як в сюжетному плані так і в плані стилістично-художніх засобів починає відбуватися вже в наступних віршах, що знаменують завершення першого розділу книги Буття – першої Книги Мойсеевої:

²⁶Dann sprach Gott: Lasst uns Menschen machen als unser Bild, uns ähnlich! Sie sollen walten über die Fische des Meeres, über die Vögel des Himmels, über das Vieh, über die ganze Erde und über alle Kriechtiere, die auf der Erde kriechen. ²⁷Gott erschuf den Menschen als sein Bild, als Bild Gottes erschuf er ihn. Männlich und weiblich erschuf er sie. ²⁸Gott segnete sie und Gott sprach zu ihnen: Seid fruchtbar

und mehrt euch, füllt die Erde und unterwerft sie und waltet über die Fische des Meeres, über die Vögel des Himmels und über alle Tiere, die auf der Erde kriechen! ²⁹Dann sprach Gott: Siehe, ich gebe euch alles Gewächs, das Samen bildet auf der ganzen Erde, und alle Bäume, die Früchte tragen mit Samen darin. Euch sollen sie zur Nahrung dienen. ³⁰Allen Tieren der Erde, allen Vögeln des Himmels und allem, was auf der Erde kriecht, das Lebensatem in sich hat, gebe ich alles grüne Gewächs zur Nahrung. Und so geschah es. ³¹Gott sah alles an, was er gemacht hatte: Und siehe, es war sehr gut. Es wurde Abend und es wurde Morgen: der sechste Tag.[10]

²⁶І сказав Бог: Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують над морською рибою, і над птаством небесним, і над худобою, і над усею землею, і над усім плазуючим, що плазує по землі. ²⁷І Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх. ²⁸І поблагословив їх Бог, і сказав Бог до них: Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте землю, оволодійте нею, і пануйте над морськими рибами, і над птаством небесним, і над кожним плазуючим живим на землі! ²⁹І сказав Бог: Оце дав Я вам усю ярину, що розсіває насіння, що на всій землі, і кожне дерево, що на ньому плід деревний, що воно розсіває насіння, нехай буде на їжу це вам! ³⁰І земній усій звірині і всьому птаству небесному, і кожному, що плазує по землі, що душа в ньому жива, уся зелень яринна на їжу для них. І сталося так. ³¹І побачив Бог усе, що вчинив. І ото, вельми добре воно! І був вечір, і був ранок, день шостий.[23]

Перший важливий аспект цього уривку Біблії і він же, мабуть, найважливіший в усьому Писанні – сотворення людини.

Людину Бог творить за власним «образом і подобою» – «Lasst uns Menschen machen als unser Bild, uns ähnlich!» Ця частина вірша по-особливому цінна, адже не просто розповідає про задум сотворення людини, але й робить це в особливий спосіб. Справа у прямій мові Господа. По-перше, Він звертається цього разу сам до себе, а не до Свого творіння як раніше у тексті, а по-друге,

звертається Він до себе у першій особі множини – «ми» («wir»), «нас» («uns»), «подоба наша» («*unser Bild*»).

Для художнього та стилістичного наповнення тексту Писання цей уривок дуже важливий, адже використовує не лише пряму мову Господа до самого себе, але й також використовує першу особу множини для окреслення Божої іпостасі. Але важливість цього уривку полягає також і у семантичному наповненні тексту, адже вибір займенника саме в такій особі та числі ніби натякає нам на ту інформацію, яку ми в подальшому дізнаємося лише в Новому Завіті – про триєдиність особи Божої, яка, попри загальну єдиносутність, об'єднує в собі три іпостасі – Отця, Сина та Святого Духа.

До того ж, у цьому уривку Бог створює щось принципово нове та відмінне від усього, що було сотворено раніше. Ані земля, ні Небесне склепіння, ні води, ні істоти води, ні плазуни чи худоба не були створені за образом та подобою Господа. Натомість, на шостий день Бог вирішує створити принципово нову істоту, яка нагадуватиме за виглядом Господу Його самого.

Бог дає людям – чоловіку та жінці – подібні благословення, які вже давав своїм попереднім творінням – тваринам. Господь благословляє людей на плодючість і розмноження – «*Seid fruchtbar und mehrt euch, füllt die Erde*». Однак він також дав їм інші благословення – на панування над усім іншим Його творінням. Це Бог підтверджує довгим монологом, який триває кілька віршів і звучить: «*unterwerft sie und waltet über die Fische des Meeres, über die Vögel des Himmels und über alle Tiere, die auf der Erde kriechen!*»²⁹ Dann sprach Gott: Siehe, ich gebe euch alles Gewächs, das Samen bildet auf der ganzen Erde, und alle Bäume, die Früchte tragen mit Samen darin. Euch sollen sie zur Nahrung dienen.³⁰ Allen Tieren der Erde, allen Vögeln des Himmels und allem, was auf der Erde kriecht, das Lebensatem in sich hat, gebe ich alles grüne Gewächs zur Nahrung».[10]

Таким благословенням Господь не лише віддає усе своє творіння у владу людям, але й дає поради як розпоряджатися та що слід робити із тими іншими творіннями, що тепер опинилися у людській владі.

Тоді Бог востаннє поглянув на те, що зробив за ці шість днів і зрозумів, що усе Його творіння чудове, бо «siehe, es war sehr gut»[10]. І шостим днем завершив Бог творіння Свого нового світу.

Отже, проаналізувавши семантично та стилістично переклад певних уривків Старого Завіту Мартіном Лютером, сміливо можна сказати, що теолог проробив неймовірну, для свого часу, роботу і зміг перекласти для німецькомовного читача основний священний текст усього християнства, щоб кожен німецькомовний прихожанин зміг напряду ознайомитися зі Словом Божим. Чітка та правильна передача тексту та близькі до оригіналу художні засоби роблять цей переклад вартісним та неповторним і важливим для усього німецькомовного християнства.

Однак скупий лексичний запас перекладу, недостатнє використання засобів стилістично-художньої передачі змісту та сильна християнізованість тексту роблять цей переклад вже не таким актуальним, особливо за наявності набагато сильнішого «конкурента» – перекладу Мартіна Бубера.

2.2. Художній аналіз Біблії у перекладі Мартіна Бубера

Серед усього іншого, що зробив для німецькомовної спільноти євреїв та для євреїв загалом Мартін Бубер, переклад Святого Письма виділяється особливо, адже він служить містком між ними та їхніми предками, що були авторами Писання і дає сучасникам відчуття ті сенси, що були закладені на самому початку, при сотворенні найважливішого тексту для всіх юдеїв і не тільки.

Аналіз такого складного й насиченого тексту вимагає не лише філологічних й літературознавчих компетентностей, але й чіткого розуміння культури єврейського народу, його релігії та історії. Спробу семантичного та художнього аналізу уривку цього воістину неймовірного та, без перебільшення, найважливішого для євреїв тексту, спробую зробити у цьому дослідженні.

Надалі буде використано уривки із німецькомовної Біблії у перекладі Мартіна Бубера ([11]) та україномовної Біблії у перекладі Івана Огієнка ([23]).

Das Buch Exodus

Книга Вихід

¹Dies sind die Namen der Söhne Jissraels, der nach Ägypten gekommenen, mit Jaakob kamen sie, jeder zusamt seinem Haus: ²Ruben, Schimon, Lewi und Jehuda, ³Jissachar, Sbulun und Benjamin, ⁴Dan und Naftali, Gad und Ascher.[11]

¹А оце ймення Ізраїлевих синів, що прийшли з Яковом до Єгипту. Кожен із домом своїм прибули: ²Рувим, Симеон, Левій і Юда, ³Іссахар, Завулон і Веніямин, ⁴Дан і Нефталим, Гад і Асир.[23]

Початок першого розділу другої книги Мойсея – Вихід – розповідає нам продовження подій, що відбулися вкінці першої книги – Буття. В уривку перелічуються імена «синів Ізраїля», що прибули до Єгипту разом із Яковом до брата свого, а Якового сина – Йосипа.

З першого погляду на цей уривок в очі кидаються дві речі. По-перше, особлива мова, яку використовують Бубер з Розенцвайгом. Лексичною частиною роботи над перекладом та підбором слів займався Розенцвайг, який під час роботи навіть написав цілу перекладознавчу працю, пов'язану з лексикологією. По мові перекладу чітко видно атмосферу тих часів – першої третини ХХ ст. Такий підбір слів також характерний для теологічних та філософських текстів ХІХ ст. і такий вибір Розенцвайга повністю розкриває його обізнаність у царині лексикології та перекладознавства.

Друга особливість, яку помітно при першому ж прочитанні уривку Писання – це побудова речення, а точніше – порядок слів у ньому. Вже з самого першого погляду на вірші у перекладі Бубера видно дещо цікаве, точніше чогось не видно. У перекладі Бубера/Розенцвайга практично відсутня інверсія. Порядок

слів у реченнях перекладу Бубера – розмовний, адже створений для розуміння і обдумування, а не вивчення і надуманого самодурства.

Натомість Бубер та Розенцвайг використовують художні засоби іншого типу – фонетичні. Якщо роботою Розенцвайга були слова та лексика, то Бубер відповідав за Семантичну та фонетичну складову перекладу. Його новітній метод перекладу – принцип слів-лейтмотивів – зробив новий переклад Святого Письма не лише повним первинних смислів, але й милозвучним та ніжним – наповнив Біблію якостями, не надто типовими для німецької мови.

Лише по цьому уривку чудово видно, яку колосальну роботу довелося проробити Буберу з Розенцвайгом для того, щоб втілити в життя свій переклад Біблії. Лексична складова підібрана філігранно настільки, що навіть спільнокореневі слова в оригіналі відповідають таким же у перекладі, а милозвучність перекладу вражає завдяки великій кількості голосних у словах, підібраних перекладачами. Ці два чинники разом і об'єднуються у принцип слів-лейтмотивів – новітній перекладацький метод, авангардом якого і стали Мартін Бубер та Франц Розенцвайг.

Наступний вірш лише підтверджує майстерність перекладачів:

⁵Aller Seelen, der aus Jaakobs Lende gefahrnen, siebzig Seelen warens mit Jossef, der war schon in Ägypten gewesen.[11]

⁵І було всіх душ, що вийшли з стегна Якового, сімдесят душ. А Йосип був ув Єгипті.[23]

Досконалість перекладацького підходу та скрупульозність роботи лінгвістів чітко видно у підборі стилю для перекладу. Завдяки грамотному підбору слів та фонем, вірш звучить плавно та ніжно – майже поетично. Бубер із Розенцвайгом вправно збалансували голосні із приголосними, що видно у багатьох моментах, зокрема і в тому, як передано ім'я Якова – Jaakov. Для пом'якшення звучання тут використано додаткову голосну [a], яка, подовжуючи

попередню м'яку голосну надає їй глибшого звучання, що дозволяє не лише фонемі звучати довше й м'якше, але й надає милозвучності цілому реченню, ідеально вписуючись у його збалансовану звукову картину.

Подібного ефекту завдяки зворотньому методу досягає використання додаткової приголосної [n] у слові *gefährnen*. Такий, на перший погляд, незвичний вибір додає слову фонетичного балансу, адже додає фонетичній одиниці дзвінкий приголосний, який у вимові нівелює дрижачий [r], створюючи ефект плавності.

Додає до поетичності також і порядок слів у речення, застосований Бубером та Розенцвайгом. Для порівняння візьмемо той самий вірш у перекладі Мартіна Лютера:

⁵Es waren siebzig Personen; sie alle stammten von Jakob ab. Josef aber war bereits in Ägypten.[10]

У перекладі Лютера цей уривок виглядає просто як переказування подій – сухо й нецікаво. Й, з одного боку, нічого дивного у цьому немає, адже Лютер перекладав Біблію не для зацікавлення, але для можливості ознайомлення та обдумування. Але, з іншого боку, навіть притаманною Лютеру інверсії у цьому вірші не спостерігаємо – він сухо та банально констатує факт, переказує зміст.

Тоді як у Бубера з Розенцвайгом навіть у пунктуації видно милозвучність та поетичність їх перекладу – увесь вірш це одне речення, частини якого розділено комами і таким чином воно сприймається розумом легше ніж банальний переказ Лютера на кілька речень. Пунктуаційний прийом, порядок слів у реченні та підбір фонем для балансування як у окремих словах, так і у цілому вірші зробили цей уривок плавним та ліричним, що служить показником якості перекладу усєї книги.

І в подальшому Бубер з Розенцвайгом не зменшують рівня майстерності і вже наступні вірші звучать так:

⁶Jossef starb, all seine Brüder, all jenes Geschlecht. ⁷Die Söhne Jissraels fruchteten, sie wimmelten, sie mehrten sich, sie erstarkten, sehr, gar sehr, das Land füllte sich mit ihnen.[11]

⁶І вмер Йосип і всі браття його, та весь той рід. ⁷А Ізраїлеві сини плодилися сильно, і розмножувались, та й стали вони надзвичайно сильні. І наповнився ними той край.[23]

У цих віршах саме Святе Писання показує нам контраст. У них описуються дві події – різні за наповненням, емоціями та навіть тривалістю.

Перекладаючи цей уривок, Бубер з Розенцвайгом дотрималися притаманної їм ліричності і для досягнення плавності та поетичності використали словесні стилістичні засоби, зокрема – однорідні члени речення, що чудово видно у шостому стиху, де кілька синтаксичних одиниць прив'язано до одного слова – *starb*, яке є формою минулого часу слова *sterben* і служить у реченні одним з головних членів – присудком. Прив'язавши усі наступні синтаксичні одиниці до цього слова, перекладачі уникнули необхідності додавання більшої кількості слів подібного значення, чим сильно розвантажили текст і зробили його легким до усвідомлення та зрозумілим підсвідомо, ще з першого прочитання, залишаючи його при цьому чітким та повним сенсу.

Сьомий же вірш демонструє подібний прийом, але вже на іншому рівні. У ньому перекладачі використовують цілі однорідні речення, рівноправні між собою та об'єднані безсполучниковим зв'язком сурядності. Таким чином, вдалося не лише донести зміст Писання, але й передати його в лаконічній та милозвучній манері.

Принцип слів-лейтмотивів, а також уміле використання доречних лексичних зворотів, поєднане з доцільним та майстерним застосуванням стилістично-художніх засобів роблять переклад Біблії Мартіна Бубера та Франца Розенцвайга не лише унікальним витвором в історії перекладознавства, але й успішним прикладом для наслідування перекладачам з усього світу. Ці методи

заохочують до глибшого вивчення та подальшого впровадження на практиці, дослідження нових аспектів та написання перекладознавчих праць.

2.3. Порівняльна характеристика перекладів М. Лютера та М. Бубера

Переклад Біблії – складний та вимогливий процес, який потребує глибоких історичних пізнань, а також непересічної лінгвістичної та лінгвоісторичної компетенції, адже Святе Письмо – це основний текст двох найбільших релігій світу і необхідність його перекладу сама по собі чинить неабиякий тиск на того, хто вирішив за це взятися. Однак якщо перекладач береться за роботу з чітким усвідомленням рівня вимог цього священного тексту, а також із прискіпливою скрупульозністю, чіткою наполегливістю та обізнаністю в найрізноманітніших лінгвістичних сферах – його спіткає не лише успіх, але й пам'ять на довгі роки та активні обговорення в перекладознавчих спільнотах по всьому світу.

Мартін Лютер та Мартін Бубер створили два абсолютно різні за стилем та сенсами переклади Писання і своєю працею довели, що відповідальна праця та увага до деталей дають результат, що має величезний потенціал та може обговорюватись ще довгі десятиліття в різноманітних наукових колах.

Лютер створював переклад для простих письменних німців – християн, які до цього не мали змоги читати Слово Боже рідною мовою. У складному завданні перекладу Святого Письма Лютеру допомагала його теологічна освіта, яка однак, могла мати й інший, зворотній вплив на вихідний матеріал. І досі ведуться суперечки про те, чи не був переклад Лютера християнізованим та християноцентричним і чи не може він мати прихованих реформаційних меседжів, хоч і сам факт існування перекладу Святого Письма німецькою мовою на той час вважався явною ознакою прихильності до Реформаторського руху, оскільки його прихильники виступали за можливість служити Богу рідними мовами, тоді як офіційна Католицька Церква, представлена Святим Престолом

та Папською Курією притримувалася обов'язкової необхідності проводити Богослужіння та читати Біблію лише офіційною латинською мовою.

Сам лише факт існування перекладу Біблії мовою, відмінною від латини, служить доказом ідентифікації християн в різних народах та визнання їх приналежності до однієї спільноти, а відповідно і бажання проявити цю приналежність в різних аспектах.

Саме з таким розрахунком і створено переклад Біблії Мартіна Лютера – дати спраглим до етнічної ідентифікації німцям ще один поштовх до реалізації – Святе Писання рідною мовою. З цим завданням твір Лютера впорався якнайкраще. Попри свій дещо сухий стиль оповіді, де-не-де монотонне переказування подій та перелічення особистостей, одноманітність стилістичних засобів та деякі помилки у словопередачі, Біблія Мартіна Лютера була й залишається важливою віхою самобутності та самоідентифікації німецьких християн, для яких і була створена, для яких була християнізована і з думкою про яких писалася.

Натомість, Мартін Бубер та Франц Розенцвайг ставили перед собою зовсім інше завдання. Їхньою метою було передати первинні сенси та закладені глибоко в підтексті смисли Писання для тих, чиї предки були авторами священного тексту – євреїв. Цей народ на той час саме віднаходив свою етнічну приналежність та всеєврейську самоідентифікацію: діяла Всесвітня Організація Сіоністів, ходили розмови про створення єврейської держави...

Німецькомовні євреї були розкидані по всій центральній Європі і на той час відчайдушно потребували чогось свого, власного; чогось, що б визначало їх як окремий народ, залишаючись при цьому зрозумілим тією мовою, що на той час домінувала в спільноті.

Такою універсальною річчю стала найсвятіша з книг юдаїзму – Танах, який отримав чудовий новий переклад з давньоєврейської у виконанні Мартіна Бубера та Франца Розенцвайга. Обоє вони були знаними філософами та лінгвістами, тож не дивно що переклад Біблії конкретно для німецькомовних євреїв вийшов саме з-під їхнього пера.

Бубер та Розенцвайг майстерно впоралися з перекладом і причин цьому декілька.

По-перше, Мартін Бубер, починаючи роботу над перекладом уже був відомим філософом, громадським діячем та педагогом. Його методика педагогіки діалогу, а також праця «Я і Ти» вже активно обговорювалися суспільством, а його діяльність як члена Спілки Сіоністів була спрямована на підтримку єврейських громад та відродження етнічної свідомості євреїв.

Франц Розенцвайг був відомим лінгвістом та перекладознавцем, автором кількох праць з практики перекладу та прикладної лінгвістики.

По-друге, обоє перекладачів за етнічною приналежністю були євреями, а отже як ніхто розуміли усі аспекти єврейського світогляду та поділяли цінності свого народу.

Отже, для перекладу однієї з головних книг юдаїзму – Танаху – не було кандидатури кращої, ніж уже відомі та перевірені часом і наукою філософи та теоретики єврейського національного відродження Мартін Бубер і Франц Розенцвайг.

Тож не дивно, що результатом їхньої роботи став вельми пропрацьований та детально обдуманий переклад Біблії, в якому враховано всі релігієзнавчі та теологічні аспекти юдаїзму – такого близького всім євреям, а також оформлено максимально близько до оригіналу – з виділенням особливостей стилістично-художніх засобів, лірично-поетичним звучанням, легким для сприйняття, запам'ятовування та переказування, а головне – збереженням усіх початково закладених смислів та підтекстів, які несуть надзвичайну важливість не лише для релігії євреїв, але й для їхньої національної та етнічної свідомості.

Новітній принцип перекладу, застосований Бубером та Розенцвайгом – так званий принцип слів-лейтмотивів – дозволив якнайближче до оригіналу передати у перекладеному творі не лише зміст, але й приховані глибоко в підтексті смисли. До того ж, особливої уваги заслуговує також і те, що завдяки прийому, який лежить в основі цього принципу – «пошуку первісного значення слова, його основи чи кореня та його відповідника у тій мові, на яку

перекладають»[25, с.94] – вдалося досягти також і максимальної фонетичної подібності, завдяки чому текст легкий до читання та розуміння і сприймається, немов ліричне творіння, завдяки своїй милозвучності.

Мартін Лютер та Мартін Бубер створили в різний час абсолютно різні переклади одного й того самого твору і на меті мали також різне. Для Лютера основним завданням було створити зрозуміле для німців Святе Письмо, щоб славити Бога було можливо рідною мовою. Завданням же Бубера було донести до німецькомовних євреїв ті приховані сенси та те звучання їхньої священної книги, які так довго були приховані за шторами християнізованого перекладу Старого Завіту.

До того ж, переклад Бубера милозвучніший, плавніший та легше читається, що неабияк спрощує розуміння та сприйняття, а звідси і трактування віршів Писання. Безумовно, Мартін Лютер проробив неймовірну для свого часу роботу і зміг донести Слово Боже до німецькомовних християн, що не знали латини. Однак Бубер не лише доніс Писання до своїх побратимів-євреїв, що не мали можливості розуміти гебрайську, але й спростив розуміння Біблії для усіх німецькомовних християн, модернізувавши таким чином переклад Лютера.

РОЗДІЛ 3. ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ БІБЛІЇ МАРТИНА БУБЕРА У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ (ГІМНАЗІЇ, ЛІЦЕЇ, ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Безумовно, методика, яку використав Мартін Бубер при перекладі Святого Письма заслуговує особливої уваги перекладознавчої спільноти; її слід продовжувати вивчати, обговорювати та використовувати на практиці – у художніх перекладах, для якнайближчої до оригіналу передачі фонетичного та стилістичного змісту твору.

Описаний самим Бубером перекладацький принцип слів-лейтмотивів – це унікальне явище у перекладацькій науці зокрема та всій лінгвістиці загалом. За Бубером цей метод можна описати так: «Мова йде про пов'язаність двох чи кількох місць у тексті чи то в одному, чи то в різних уривках, чи навіть книжках через повторення слів, їх порядку в реченні та словотвірних основ...»[18].

Слідуючи цьому принципу, перекладач повинен віднайти первісне значення лексеми, морфеми чи навіть фонему у мові оригіналу та підібрати у мові перекладу такий відповідник, який корелював би із словами зі спільними коренями чи основами так само, як корелює у мові оригіналу.

Цей революційний метод, заснований Бубером, посідає чільне місце у методології перекладознавства і повинен вивчатися на академічному рівні для підготовки висококласних перекладачів, які могли б видавати феноменальні результати у художньому перекладі.

Застосування цьому методу можна знайти і у вивченні німецької мови, адже він пропонує кардинально новий підхід до вивчення лексики.

У ліцях та гімназіях, які пропонують вивчення німецької, цей метод можна і варто застосовувати на практиці у методиці навчання іноземної мови. Використовуючи принцип слів-лейтмотивів при викладанні німецької мови, вчитель-методист ставить перед собою завдання глобального та глибокого пошуку лексем та морфем, що резонують між собою у різних словах, створюючи таким чином подібності між різними словами всередині мови та між мовами, що

неабияк спрощує сприйняття та розуміння лексичного складу мови, а відтак і запам'ятовування та вивчення.

Таким чином, вивчення нових лексичних одиниць – слів, словосполучень та сталих виразів – сильно полегшується, адже учень отримує опорний пункт, до якого можна повертатися щоразу при вивченні чогось нового. До того ж, такий принцип тягне за собою необхідність постійного підсвідомого повторення, що позитивно впливає на засвоєння матеріалу.

Для досягнення бажаного ефекту, можна переосмислити методику вивчення лексики на рівні сучасної загальної освіти. Замість традиційної прив'язки до спільної теми, яка об'єднує всі лексичні одиниці, які слід вивчити за один раз, метод слів-лейтмотивів пропонує обрати за основу одне слово і у підборі наступних слів відштовхуватися від його морфем – кореня чи основи.

Приведемо приклад в українській мові, використовуючи дієслово *робити* та перетворюючи його різними способами та в різні форми й частини мови:

Робити – робота, робот, робочий, роблячи, зроблений, виробляти і т.д.

Щоб навести приклад у німецькій мові, використаємо слово *жити* – «*leben*»:

leben – das Leben, lebend, lebendig, das Lebensalter, die Lebensart, die Lebensfreude, lebenslang usw.

Цей метод працює подібно до методу асоціацій – учень запам'ятовує конкретну річ, подію, явище, до яких потім прив'язуються подальші знання, доступ до яких пізніше можна з легкістю отримати просто пригадавши те, до чого всі ці знання прив'язалися в процесі вивчення. Однак метод слів-лейтмотивів ефективніший за прості асоціації, адже передбачає постійне повторення. Щоб розблокувати відомості про слово, яке необхідно перекласти, учень пригадує первісне значення, до якого прив'язано відомості про актуальне

завдання перекладу. Учень розблоковує знання про необхідне слово чи словосполучення, пригадуючи найперше вивчене слово з подібною морфемою і разом із тим, розблоковує також попередньо вивчені лексичні одиниці і зараз мозок активно їх прокручує у свідомості учня, що дозволяє глибоко вкорінити необхідні знання у самій підсвідомості здобувача освіти.

Для шкіл з поглибленим вивченням німецької мови такий метод можна застосовувати при перекладі текстів різноманітних рівнів. Ця методика покаже свою ефективність навіть на ранніх етапах вивчення та на текстах не надто високого рівня. Для тренування умінь та розвитку компетентностей перекладу саме в такій методиці найкращим варіантом буде ранній початок, а школа з поглибленим вивченням німецької мови надає якнайкращі можливості для своєчасного виявлення та розвитку схильностей до професійних перекладацьких компетентностей.

Отже, переклад Біблії, зроблений Мартіном Бубером та Францом Розенцвайгом став не лише культурним феноменом для всіх німецькомовних євреїв, але й отримав практичне застосування в методиці педагогіки, завдяки докладно обґрунтованому Мартіном Бубером нового перекладацького методу – принципу слів-лейтмотивів.

ВИСНОВКИ

Будь-який переклад, яким би об'єктивним він не намагався бути, завжди міститиме частинку особистості самого перекладача, який працював над ним, вклав у нього багато зусиль та часу, виклався на повну, підійшов до роботи з душею. Ця частинка перекладача зачасту стає професійним стилем майстра і тягнеться тоненькою ниткою через усі його роботи. Як би там не було, а переклад – це, все ж таки художнє заняття, що потребує багатостороннього мислення та сприйняття тексту з різних ракурсів. Це кропітка робота, що потребує концентрації та зосередження. Трохи іншим рівнем прийнято вважати художній переклад, що враховує ще більше аспектів обох мов і відтворює текст щонаймилозвучніше, при цьому залишаючись автентичним та актуальним перекладом тексту.

Ту ж роботу, яку над своїм перекладом проробили Мартін Бубер та Франц Розенцвайг можна по праву назвати унікальним випадком перекладу, коли текст не просто переклали, а буквально перенесли на іншу мову, використовуючи всі наявні прийоми перекладу, засоби стилізації та особливості мови, вигадуючи й обґрунтовуючи при цьому нові прийоми та засоби перекладу, що в результаті дасть неймовірний та небачений раніше переклад, який зумів дозволити людям, які є носіями іншої мови, а отже, іншого світогляду, іншої мовної картини світу побачити те, як бачать світ носії тієї мови, якою написано сам оригінальний текст.

До того ж, ці самі нові методи та засоби перекладу мають можливість продовжувати існувати у методології перекладознавства, застосовувані різними фахівцями в різних випадках художнього перекладу. До того ж, ці нові засоби, як от принцип слів-лейтмотивів ще й отримують переосмислення та абсолютно нові на них погляди, переходячи в інші науки: у цьому випадку – в методологію педагогіки.

Новий переклад Біблії, зроблений Мартіном Бубером та Францом Розенцвайгом це, безсумнівно, значний внесок у розвиток перекладознавства,

адже це воістину унікальний та неповторний випадок високої майстерності перекладачів, що досягли неймовірних висот перекладу. Їх переклад милозвучний, плавний та легко читається, що неабияк спрощує розуміння, сприйняття та, звісно ж, трактування віршів Писання.

Переклад Біблії, зроблений Мартіном Бубером та Францом Розенцвайгом служить практичним доказом того, наскільки важливим та доцільним є багатогранний підхід до перекладу. Описаний самим Бубером перекладацький принцип слів-лейтмотивів – це унікальне явище у перекладацькій науці зокрема та всій лінгвістиці загалом. Цей революційний метод, заснований Бубером, посідає чільне місце у методології перекладознавства і повинен вивчатися на академічному рівні для підготовки висококласних перекладачів, які могли б видавати феноменальні результати у художньому перекладі.

Досягти таких висот філософам-перекладачам вдалося не лише завдяки їхній кровній спорідненості з обома мовами – оригіналу й перекладу – але й майстерний підхід до виконання роботи, скрупульозний підбір лексичних, граматичних, стилістичних та синтаксичних засобів, що уможливило детальну передачу усіх закладених в оригінальному тексті змістів та смислів, а ще й, до того ж, посприяло збереженню форми та стилю оригінального твору, що привело до зацікавленості у новому перекладі Писання ще за часів його випуску та життя перекладача.

До того ж, варто згадати, що Бубер та Розенцвайг за етнічною приналежністю були євреями, а отже, Старий Заповіт по-особливому щемко та рідно відгукувався у їхніх серцях. Саме тому їх метою було передати первинні сенси та закладені глибоко в підтексті смисли Писання для тих, чиї предки були авторами священного тексту – євреїв. Завдяки Мартіну Буберу та Францу Розенцвайгу, переклад Танаху німецькою мовою став універсальною річчю, об'єднуючим фактором для усіх німецькомовних євреїв, що пробудив їхню національну свідомість та активував етнічну самоідентифікацію.

Варто також зазначити, що новаторський метод перекладу, створений та описаний самим Бубером – принцип слів-лейтмотивів – дозволив якнайближче

до оригіналу передати у перекладеному творі не лише зміст, але й приховані глибоко в підтексті смисли. До того ж, особливої уваги заслуговує також і те, що завдяки прийому, який лежить в основі цього принципу – «пошуку первісного значення слова, його основи чи кореня та його відповідника у тій мові, на яку перекладають» – вдалося досягти також і максимальної фонетичної подібності, завдяки чому текст легкий до читання та розуміння і сприймається, немов ліричне творіння, завдяки своїй милозвучності.

Навіть сьогодні новий переклад Біблії Бубера та Розенцвайга може багато принести в наукове співтовариство, адже його науковий потенціал ще не вичерпано, а сам цей переклад відкритий до подальшого та поглибленого вивчення.

Список використаної літератури

1. Ben-Chorim Schalom. Zwiesprache mit Martin Buber. – Gertlingen: Bleicher, 1978.
2. Buber Martin. Begegnung. Autobiographische Fragmente. – Heidelberg: Lambert Schneider, 1986.
3. Buber Martin. Briefwechsel aus sieben Jahrzehnten. – Heidelberg: Lambert Schneider, 1972.
4. Buber Martin. Die Erzählungen des Chassidim. – Zürich: Manesse, 1949.
5. Buber Martin. Die Geschichten des Rabbi Nachman. – Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus. – 1999.
6. Buber Martin. Die Legende des Baalschem. – Zürich: Manesse. – 1995.
7. Buber Martin. Ein Land und zwei Völker. Zur jüdisch-arabischen Frage. – Frankfurt am Main: Insel. – 1983.
8. Buber Martin. Mein Weg zum Chassidismus. – München-Heidelberg: Lambert Schneider. – 1963.
9. Danner Helmut. Martin Buber – Dialogische Erziehung zur Verantwortung. – Frankfurt am Main. – 1985.
10. Die Bibel. Einheitsübersetzung – Stuttgart: Verlag Herder, 1980.
11. Die Schrift – Buber-Rosenzweig-Übersetzung, 1929
12. Dohrn Verena. Mythos Galizien. – Frankfurt am Main: Jüdischer Verlag. – 1993.
13. Mark, Joshua J.. "[Мартін Лютер](https://www.worldhistory.org/trans/uk/1-19256/)." Переклали Artem Vynohradov. *World History Encyclopedia*. Востаннє змінено November 30, 2021. <https://www.worldhistory.org/trans/uk/1-19256/>.
14. Ronald H. Bainton. Here I stand: A life of Martin Luther – New York: Abingdon-Cokesbury Press, 1995. – 336p.
15. Rosenzweig Franz, Buber Martin. Die fünf Bücher der Weisung. – Heidelberg: Lambert Schneider. – 1987.
16. Rosenzweig Franz. Der Ewige – Mendelssohn und der Gottesname. – Königstein. – 1929.
17. Schaefer Grete. Martin Buber. Ein Biographischer Abriss. – 1972.

18. Schottrof Willy. Vortrag bei einem Studientag des Internationalen Rates der Christen und Juden in Buers ehemaligen Wohnort in Heppenheim (Auszug). – www.buber.de
19. Stöger Peter. Martin Buber. Der Pädagoge des Dialogs – Szombathely: Savaria University Press, 1996. – 314 c.
20. Stöger Peter. Martin Buber. Eine Einführung in Leben und Werk, Innsbruck: Tyrolia, 2003.
21. Störig H.J. Das Problem des Übersetzens. – Darmstadt. – 1963.
22. The fifth international congress of zionists. The American Jewish Year Book, 1902, pp 78-86.
23. Біблія. Пер. Івана Огієнка – Українське Біблійне Товариство, 1962.
24. Литвин І. Перекладознавство. Науковий посібник. – Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. – 288 с.
25. Лопушанський В., Ляхович О, Дашко Н. Мартін Бубер: Життєвий і Творчий Шлях – Дрогобич, «Відродження», 2007. – 101 с.
26. Лопушанський В.М. Мартін Бубер: етика діалогу. Монографія/Василь Михайлович Лопушанський. – Дрогобич: Посвіт, 2016. – 132 с.
27. Любашенко В.І. ЛЮТЕР Мартін [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2009. - 790 с.: іл..
28. Тлумачний словник української мови – Ірпінь, «Перун», 2016. – 1696 с.

Zusammenfassung

Da bisher kein Versuch unternommen wurde, Martin Bubers Werk als Übersetzer, insbesondere als Übersetzer der Bibel aus dem Hebräischen ins Deutsche, umfassend und vergleichend zu analysieren, liegt die Relevanz dieser Studie gerade in dem ersten vollwertigen Versuch einer semantischen und stilistischen Analyse seiner Bibelübersetzung. Diese Studie offenbart nicht nur Bubers Vielseitigkeit als Philosoph und Pädagoge, sondern konzentriert sich auch auf sein Übersetzungs-Magnum Opus – die Übersetzung des Alten Testaments für deutschsprachige Juden. Dabei wurden kulturelle und nationale Besonderheiten berücksichtigt, um das für alle Juden heilige Buch möglichst genau wiederzugeben und den Lesern das im Kontext verborgene Wissen und die Bedeutungen zu vermitteln, die sich allen deutschsprachigen Kennern der Heiligen Schrift neu erschließen.

Die Studie analysiert die von Martin Buber selbst beschriebene innovative Methode der literarischen Übersetzung – das Prinzip der „Leitmotivwörter“. Dieses Prinzip besteht darin, die ursprüngliche Bedeutung eines Wortes, seine Wurzel und sein Gegenstück in der Zielsprache zu ermitteln. Dadurch gelingt es, nicht nur den Inhalt des übersetzten Werkes, sondern auch die im Subtext verborgenen Bedeutungen möglichst originalgetreu wiederzugeben und gleichzeitig eine maximale phonetische Ähnlichkeit zu erzielen. Dies führt zu einer leichten Lesbarkeit und Verständlichkeit des Textes und seiner melodischen Wirkung.

Ziel dieser Studie ist es, eine vergleichende Analyse von Übersetzungen durchzuführen und den methodischen Wert von Martin Bubers Übersetzungsansatz nachzuweisen. Um dieses Ziel zu erreichen, wurden folgende Aufgaben gestellt:

1. Die Biografie und den künstlerischen Werdegang Martin Bubers zu untersuchen, um die prägenden Einflüsse seiner Entwicklung und die Gründe für seinen Aufstieg zum Pionier neuer Methoden der literarischen Übersetzung zu verstehen.

2. Die Bibelübersetzung Martin Luthers als wichtigster deutschsprachiger Text für Christen in Mitteleuropa soll analysiert werden, um christliche Motive für die Übersetzung zu ermitteln.

3. Die Bibelübersetzung Martin Bubers soll einer semantischen und grammatikalischen Analyse unterzogen werden, um die Anwendung der neuesten Methode der künstlerischen Übersetzung zu bestätigen. Diese Methode beinhaltet die Erschließung und Vermittlung tieferliegender, im Text während des Schreibprozesses angelegter Bedeutungen.

4. Die Bibelübersetzungen Martin Luthers und Martin Bubers sollen analysiert und vergleichend verglichen werden, um die Hauptunterschiede herauszuarbeiten und die Wirksamkeit von Bubers Übersetzungsmethode nachzuweisen.

5. Der methodische Wert von Bubers neu entdeckter Methode der künstlerischen Übersetzung soll ermittelt, erläutert und allgemein charakterisiert werden.

Nachdem diese Probleme gelöst waren, gelangten wir zu folgenden Schlussfolgerungen:

Die Übersetzungsarbeit von Martin Buber und Franz Rosenzweig kann mit Fug und Recht als einzigartiger Fall der Übersetzungswissenschaft bezeichnet werden. Der Text wurde nicht einfach übersetzt, sondern wortgetreu in eine andere Sprache übertragen, wobei alle verfügbaren Übersetzungstechniken, Stilmittel und sprachlichen Besonderheiten genutzt wurden. Dabei wurden neue Techniken und Mittel der Übersetzung entwickelt und begründet.

Diese neuen Methoden und Mittel der Übersetzung können in der Methodik der Übersetzungswissenschaft fortbestehen und werden von verschiedenen Fachleuten in unterschiedlichen Fällen literarischer Übersetzung angewendet. Darüber hinaus werden diese neuen Mittel, wie beispielsweise das Prinzip der Leitmotivwörter, neu überdacht und in anderen Wissenschaften, etwa in der Pädagogik, neu interpretiert.

Die neue Bibelübersetzung von Martin Buber und Franz Rosenzweig ist zweifellos ein bedeutender Beitrag zur Weiterentwicklung der Übersetzungswissenschaft. Sie ist ein wahrhaft einzigartiges und unwiederholbares Beispiel für das hohe Können von Übersetzern, die ein außergewöhnliches Niveau erreicht haben.

Summary

Since, up to now, no attempt has been made to conduct a comprehensive and complex comparative analysis of Martin Buber's work as a translator, and in particular as a translator of the Bible from Hebrew into German, it is precisely in the first full-fledged attempt at a semantic and stylistic analysis of Martin Buber's translation of the Bible that the relevance of this study is revealed, which reveals not only the versatility of Buber as a philosopher and educator, but also focuses on his translation magnum opus - the translation of the Old Testament, made for German-speaking Jews, taking into account cultural and national characteristics in order to most accurately reproduce the book sacred to all Jews and convey to readers the knowledge and meanings hidden in the context, which are revealed in a new way for all German-speaking connoisseurs of the Holy Scripture.

The study also attempts to analyze the innovative method of literary translation, first described by Martin Buber himself - the principle of "leitmotif words", which consists in finding the original meaning of a word, its basis or root and its counterpart in the language into which it is translated and thanks to which it was possible to convey not only the content in the translated work, but also the meanings hidden deep in the subtext, as close as possible to the original, as well as to achieve maximum phonetic similarity, thanks to which the text is easy to read and understand and is perceived as a lyrical creation, due to its melodiousness.

The purpose of this study is determined by an attempt to conduct a comparative analysis of translations and prove the methodological value of Martin Buber's translation approach. To achieve the goal, the following tasks were set:

1. To study the biography and creative path of Martin Buber in order to understand the prerequisites of the artist's upbringing and the reasons for his emergence as a pioneer of new methods of literary translation.

2. To analyze Martin Luther's translation of the Bible as the main German-language text for Christians in Central Europe and to find Christianized motives for the translation.

3. To conduct a semantic and semantic analysis of Martin Buber's translation of the Bible and to confirm the translator's use of the latest method of artistic translation, which involves the discovery and transmission of deep and hidden meanings in the text, laid down during writing.

4. To analyze and comparatively compare the translations of the Bible by Martin Luther and Martin Buber in order to identify the main differences in the translation and prove the effectiveness of M. Buber's translation method.

5. To find and explain the methodological value of M. Buber's newly discovered method of artistic translation and to give it a general characteristic.

So, having solved these problems, we came to the following conclusions:

The work done on their translation by Martin Buber and Franz Rosenzweig can rightfully be called a unique case of translation, when the text was not simply translated, but literally transferred to another language, using all available translation techniques, means of stylization and features of the language, inventing and substantiating new techniques and means of translation.

These same new methods and means of translation have the opportunity to continue to exist in the methodology of translation studies, used by various specialists in various cases of literary translation. In addition, these new means, such as the principle of leitmotif words, also receive a rethinking and completely new views on them, passing into other sciences: in this case, into the methodology of pedagogy.

The new translation of the Bible by Martin Buber and Franz Rosenzweig is undoubtedly a significant contribution to the development of translation studies, as it is a truly unique and unrepeatable case of the high skill of translators who have reached incredible heights of translation.